

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ РЕФЛЕКСІЇ ТА УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ

Обискалов Іван Сергійович,
аспірант кафедри психології
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0009-0002-0748-3597

У статті представлено теоретичний аналіз методологічних засад вивчення процесів рефлексії та ухвалення рішень. Охарактеризовано особливості західного і вітчизняного підходів до емпіричного дослідження рефлексії та процесу ухвалення рішень. Розкрито показники процесу рефлексії відповідно до етапів його перебігу (здатність адекватно описувати ситуацію/подію зі здатністю визначити основне та описувати власні думки і почуття – етап перегляду досвіду; здатність ставити пошукові запитання і здатність відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається, – етап критичного аналізу; здатність формулювати висновки та здатність описувати конкретні плани і цілі для майбутніх дій – етап рефлексивного результату). Виокремлені сфери особистості, які залучені до процесу ухвалення рішень (ціннісно-смілова, когнітивна та вольова) зіставлено з компонентами психологічної структури процесу ухвалення рішень (ціннісно-смілова сфера включає мету (очікуваний результат) та критерії оцінювання альтернатив; когнітивна сфера містить усвідомлення та оцінювання проблемної ситуації, відтворення в пам'яті альтернативних рішень чи генерація нових у разі новизни ситуації та оцінювання альтернатив; вольова включає власне вибір найоптимальнішої альтернативи, на думку особи, що ухвалює рішення та виконання (реалізація вибраної альтернативи). На основі виокремлених показників і критеріїв процесів рефлексії та ухвалення рішень обґрунтовано набір валідних і надійних методик та опитувальників для їхнього емпіричного дослідження. Запропоновані методики і опитувальники дозволяють як вивчати окремі аспекти рефлексії та ухвалення рішень, так і досліджувати їх загалом. Методичний інструментарій спрямований на вивчення здатностей і властивостей особистості, які лежать в основі досліджуваних процесів.

Ключові слова: рефлексія, процес ухвалення рішень, здатності особистості, властивості особистості, методологічні аспекти дослідження.

Obyskalov Ivan. Methodological tools for studying the processes of reflection and decision-making

The article presents a theoretical analysis of the methodological foundations for studying the processes of reflection and decision-making. The features of Western and domestic approaches to the empirical study of reflection and decision-making are characterized. The indicators of the reflection process are revealed in accordance with the stages of its course (the ability to adequately describe a situation/event with the ability to identify the main thing and describe one's own thoughts and feelings – the stage of experience review; the ability to ask searching questions and the ability to answer searching questions and to realize the conditions of the situation in which this happens – the stage of critical analysis; the ability to formulate conclusions and the ability to describe specific plans and goals for future actions – the stage of reflective result). The selected spheres of personality involved in the decision-making process (value-semantic, cognitive and volitional) are compared with the components of the psychological structure of the decision-making process (the value-semantic sphere includes the goal (expected result) and criteria for evaluating alternatives; the cognitive sphere includes awareness and assessment of the problem situation, reproduction of alternative solutions in memory or generation of new ones in case of novelty of the situation and assessment of alternatives; the volitional sphere includes the actual choice of the most optimal alternative, in the opinion of the decision maker and implementation (realization of the chosen alternative). Based on the identified indicators and criteria of the reflection and decision-making processes, a set of valid and reliable methods and questionnaires for their empirical study is substantiated. The proposed methods and questionnaires allow studying both individual aspects of reflection and decision-making and researching them in general. The methodological tools are aimed at studying the abilities and properties of the individual that serve as the basis for the processes under study.

Key words: reflection, decision-making process, personality abilities, personality properties, methodological aspects of research.

Вступ. Процес ухвалення рішень посідає чинне місце одного з ключових у складно організованій структурі психічного, оскільки з огляду на власну високоінтегративну природу забезпечує значну частину у функціонуванні особистості. Саме тому вивчення чинників ухвалення рішень є одним з важливих напрямів підвищення якості процесу ухвалення рішень і, відповідно, рівня життя людини. Так, з точки зору забезпечення перебігу як окремих аспектів, так і процесу ухвалення рішень загалом, процес рефлексії має значний вплив на ухвалення рішень.

Сучасна українська методологія емпіричного дослідження рефлексії спирається на доробок радянського

і пострадянського періодів, для яких характерні [1] психологічні технології діагностики видів рефлексії; психологічні технології діагностики механізмів рефлексії; психологічні технології діагностики рівнів рефлексії.

Українська психологічна наука детально досліджувала рефлексивність особистості, що підтверджується низкою праць вітчизняних учених (Н. Шевченко, Є. Заїка, О. Зімовін) [2; 3; 4]. Натомість аспекти дослідження рефлексії як процесу й досі залишаються нерозкритими, що спонукає до вивчення західного досвіду.

В англomовному психологічному науковому середовищі для дослідження процесу рефлексії і окремих його аспектів поширене використання опитувальників,

питання яких зосереджені на здатності до усвідомлення власних почуттів, емоцій, думок та поведінки, здатності відстежувати на впливати на них за необхідності тощо (S. Müller et al., A. Grant, J. Franklin, P. Langford, G. Schraw, R. Dennison, P. Trapnell, J. Campbell, J. Murphy et al. [5; 6; 7; 8; 9]).

Європейська і американська концепції досліджень ухвалення рішень загалом зосереджені навколо когнітивного підходу, який поєднує завдання з визначенням ймовірності певних подій (Д. Канеман, П. Словік, А. Тверський та ін.), створення віртуального середовища для моделювання рішень та виміру їх ефективності (S. Donovan, C. Güss, D. Naslund [10]), опитувальники (C. Gonzalez, A. Parker, B. Fischhoff [11; 12]) та ін.

Емпіричне вивчення процесу ухвалення рішень має низку особливостей, які слід враховувати під час підбору методів і методик дослідження. Необхідно зважати на прагматичний і методологічний аспекти проблеми ухвалення рішень, які полягають в надмірній раціональності ухвалення рішень без урахування більш широких еволюційних і культурних контекстів та відповідності теоретичних даних ухвалення рішень реальним життєвим ситуаціям [13, с. 502–503].

Виокремлені аспекти тісно пов'язані з іншою проблемою дослідження процесу ухвалення рішень – оцінюванням ефективності перебігу ухвалення конкретного рішення. На наш погляд, саме ця проблема є основною в емпіричних дослідженнях ухвалення рішень, оскільки оцінка ефективності дає можливість фактично визначати, що саме впливає на результат конкретного рішення: певні параметри перебігу власне ухвалення рішення або конкретні чинники.

Згідно з представленими особливостями попередніх досліджень, для визначення конкретних характеристик впливу процесу рефлексії на ухвалення рішень необхідно обґрунтувати критерії та показники цих процесів, які дозволять здійснити їхнє якісне емпіричне дослідження, що виступає нашим завданням.

Метою статті є теоретичне обґрунтування методичного інструментарію емпіричного дослідження процесів рефлексії та ухвалення рішень.

Матеріали та методи. Відповідно до сформульованої мети дослідження було використано методи теоретичного аналізу, порівняння та узагальнення, які дозволили розкрити критерії і показники процесів рефлексії та ухвалення рішень з подальшою систематизацією підходів і методів їх вивчення.

Результати. Групою вчених S. Koole et al. зазначено, що оскільки рефлексія – це метакогнітивний процес, то її дослідження можливе опосередковано [14, с. 7], що й так ускладнено великою кількістю підходів до визначення рефлексії в різних напрямках. Тому дослідники упорядкували загальні показники процесу рефлексії, на яких слід акцентувати уваги під час її розгляду [14, с. 5]: здатність адекватно описувати ситуацію/подію; здатність визначати основне та описувати власні думки й почуття; здатність ставити пошукові запитання; здатність відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається; здатність

формулювати висновки; здатність описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій.

Виокремлені показники цілком відповідають етапам процесу рефлексії та їх змістовому наповненню [15, с. 53]. Так, здатність адекватно описувати ситуацію/подію зі здатністю визначати основне та описувати власні думки і почуття проявляються на етапі перегляду досвіду; здатність ставити пошукові запитання і здатність відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається, проявляються на етапі критичного аналізу; здатність формулювати висновки та здатність описувати конкретні плани і цілі для майбутніх дій проявляються на етапі рефлексивного результату.

Перейдемо до розгляду методологічних засад дослідження процесу ухвалення рішень. Складність та багатоаспектність цього процесу, зумовленого широким спектром та багаторівневістю життєдіяльності особистості [16, с. 89], визначають специфічність досліджень ухвалення рішень, яка полягає в комплексному дослідженні дій, що спрямовані на подолання ситуації невизначеності, власне вибору, мети та готовності її реалізувати [17, с. 26].

Проблеми вивчення процесу ухвалення рішень вказують на значну складність дослідження його процесуального аспекту, що підводить нас до застосування вже розробленого в українській науковій спільноті способу дослідження ухвалення рішень – визначення рівня розвитку здатностей особистості, які лежать в основі цього високоінтегративного процесу та рівня сформованості властивостей особистості, які виступають чинниками ухвалення рішень.

Так, у науковому доробку О. Саннікова вивчено низку властивостей особистості, які значною мірою визначають успішність процесу ухвалення рішень: толерантність, ризикованість, асертивність, авантюризм, докладність, рефлексивність та рішучість [18, с. 40].

Л. Помиткіна, вивчаючи особистісну готовність студентів до ухвалення стратегічних життєвих рішень, виокремлює набір критеріїв, що засвідчують сформованість певної здатності особистості до конкретних стратегічних життєвих рішень [19, с. 188]. Представляючи психологічну модель ухвалення студентами стратегічних життєвих рішень, вчена виділила ціннісно-смісловий, емоційно-пізнавальний, цілеутворювальний та операціональний компоненти особистісної готовності студентів до ухвалення стратегічних життєвих рішень, які мають відповідний зміст: усвідомлення значущості цілей, оцінювання бажаності альтернатив, ухвалення попереднього рішення та ухвалення остаточного рішення.

Відповідно до розглянутої моделі та охарактеризованої нами раніше психологічної структури процесу ухвалення рішень [20, с. 12], вважаємо за необхідне виокремити сфери особистості, які залучені до процесу ухвалення рішень: ціннісно-смістова, когнітивна та вольова. Виокремлені сфери цілком узгоджуються з компонентами психологічної структури процесу ухвалення рішень [20, с. 12]. Ціннісно-смістова сфера

включає мету (очікуваний результат) та критерії оцінки альтернатив; когнітивна сфера містить усвідомлення та оцінювання проблемної ситуації, відтворення в пам'яті альтернативних рішень чи генерацію нових у разі новизни ситуації та оцінювання альтернатив; вольова включає власне вибір найоптимальнішої альтернативи, на думку особи, що ухвалює рішення та виконання (реалізація вибраної альтернативи).

Відповідно до виокремлених методологічних положень дослідження процесів рефлексії та ухвалення рішень в юнацькому віці, вважаємо доцільним використовувати такі методики і опитувальники:

– опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» (авт. В. Моросанова) [21, с. 27] задля вивчення рівня розвитку здатностей адекватно описувати ситуацію/подію, визначати основне та описувати власні думки й почуття під час вивчення процесу рефлексії, визначення рівня розвитку здатності адекватно сприймати і оцінювати проблемну ситуацію та формулювати висновки;

– методика «Здатність до самоуправління» (авт. Н. Пейсахов) [21, с. 35] для визначення рівня розвитку здатностей відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій та формулювати мету і завдання діяльності;

– тест рефлексії діяльності (авт. В. Шадриков, С. Кургинян) [21, с. 14] для дослідження загального рівня розвитку рефлексії діяльності особистості;

– шкала прогресивних матриць Д. Равена [22, с. 221] задля вивчення рівня розвитку інтелекту та когнітивних здібностей особистості;

– тест «Креативність» [22, с. 319] для дослідження рівня творчості особистості;

– методика «Дослідження вольової організації особистості» (А. Хохлов) [22, с. 137] для дослідження рішучості і наполегливості особистості;

– мельбурнський опитувальник прийняття рішень (адапт. Т. Корнілової) [23, с. 36] задля визначення рівня розвитку пильності особистості, яка відображає здатність порівнювати та визначати оптимальний варіант.

Перейдемо до детального розгляду кожної із запропонованих методик і опитувальників.

Тест рефлексії діяльності (авт. В. Шадриков, С. Кургинян) [21, с. 14] складається з трьох шкал: «інформаційна основа діяльності», «мотивація і цілепокладання діяльності» та «прийняття рішення та здійснення діяльності», що вміщують 23 твердження. Переведення відповідей на тестові питання в бали здійснюється в такий спосіб: за відповідь «абсолютно невірно» ставиться 1, за відповідь «швидше невірно» – 2, за відповідь «важко відповісти» – 3, за відповідь «скоріше вірно» – 4 і за відповідь «абсолютно вірно» – 5. Для визначення загального показника рефлексії діяльності складається сума балів на відповіді пунктів, що становлять тест опитувальника загалом [21, с. 17]. Нормою вважаються показники в межах 59–77 балів. Низькі та високі значення показників свідчать про недостатню чи надмірну розвиненість у суб'єкта рефлексії власної діяльності, яка характеризує його як нездатного до ефективного її здійснення [21, с. 18].

Опитувальник «Стиль саморегуляції поведінки» В. Миросанової містить 46 тверджень, які утворюють шість шкал: планування, моделювання, програмування, оцінювання результатів, гнучкість, самостійність [21, с. 27]. Учасникам пропонується після послідовно прочитаних тверджень вибрати одну з чотирьох відповідей: «Правильно», «Мабуть, правильно», «Мабуть, неправильно», «Неправильно». Підрахунок показників опитувальника здійснюється за відповідними ключами, де «так» означає позитивні відповіді, а «ні» – негативні [21, с. 31]. В межах нашого дослідження було використано такі шкали:

– «Моделювання» для визначення рівня розвитку здатностей адекватно описувати ситуацію/подію, визначати основне та описувати власні думки і почуття під час вивчення процесу рефлексії та для визначення рівня розвитку здатності адекватно сприймати і оцінювати проблемну ситуацію в ході вивчення процесу ухвалення рішень, оскільки в зазначеній характеристиці цієї шкали говориться: «шкала «Моделювання» (М) дозволяє діагностувати індивідуальну розвиненість уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови, ступінь їх усвідомленості, деталізованості й адекватності» [21, с. 32];

– «Оцінювання результатів» для визначення рівня розвитку здатності формулювати висновки, оскільки ця шкала «характеризує індивідуальну розвиненість і адекватність оцінки досліджуваним себе і результатів своєї діяльності та поведінки» [21, с. 33].

Методика «Здатність до самоуправління» Н. Пейсахова містить 48 тверджень, з якими учасник має погодитись чи заперечити, або зазначити, що описана поведінка є для нього характерною чи навпаки (позитивні відповіді позначаються «+», негативні – «-») [21, с. 36]. Серед представлених у методиці шкал (аналіз суперечностей; прогнозування; цілепокладання; планування; критерій оцінювання якості; прийняття рішення; самоконтроль; коригування; загальна здатність до самоврядування) нами були відібрані такі:

– «Аналіз суперечностей» для визначення рівня розвитку здатності відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається, оскільки ця шкала вимірює здатність людини формувати об'єктивну модель ситуації відповідаючи на питання, які вона сама собі ставить [21, с. 42];

– «Коригування» для вивчення рівня розвитку здатності описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій, тому що зазначена шкала вимірює здатність людини змінювати власні дії, спілкування й поведінку відповідно до наявних результатів попередніх дій [21, с. 44];

– «Цілепокладання» для дослідження рівня розвитку здатності формулювати мету й завдання діяльності, бо цілепокладання і є власне процесом створення системи цілей, співвідношення їх між собою і вибору кращих [21, с. 42].

Шкала прогресивних матриць Д. Равена складається з 60 невербальних завдань, які розподілені на 5 серій з прогресивним рівнем складності завдань у кожній [22, с. 221]. На виконання всіх завдань виділено 20 хвилин, після чого за кожну правильну відпо-

віль нараховується один бал, а загальна кількість балів переводиться у відсотки за зазначеними інструкціями [22, с. 222–223].

Тест «Креативність» [22, с. 319] складається з 80 питань, які розподілені на креативні якості: О – оригінальність, Д – допитливість, У – уява, І – інтуїція, М – творче мислення, Е – емоційність, Г – почуття гумору, П – творче ставлення до професії. Для нашого дослідження було використано лише питання для визначення креативної якості «Творче мислення» (М), оскільки показники цієї якості відповідають вимогам дослідження здатності до генерування нових альтернатив у процесі ухвалення рішень.

Методика дослідження вольової організації особистості А. Хохлова спрямована на дослідження як окремих факторів вольової організації особистості, так і її загального показника. Методика містить 56 питань, на які слід відповісти: «Безумовно, так»; «Швидше так, ніж ні»; «Швидше ні, ніж так»; «Безумовно, ні» [22, с. 137]. Серед запропонованих факторів вольової організації (ціннісно-сміслова організація особистості, організація діяльності, рішучість, наполегливість, самовладання, самостійність) було відібрано фактори

«Рішучість» та «Наполегливість» для вивчення рівня сформованості відповідних якостей особистості, що відображають вольову компоненту процесу ухвалення рішень.

Мельбурнський опитувальник прийняття рішень в адаптації Т. Корнілової містить 22 питання, які дозволяють діагностувати чотири властивості особистості, які трактуються як продуктивні (пильність) та непродуктивні (уникнення, прокрастинація і надпильність) у ситуації ухвалення рішень [23, с. 36]. Згідно з цілями нашого емпіричного дослідження було відібрано показники за властивістю «Пильність» для визначення рівня розвитку здатності учасників порівнювати альтернативи та визначати оптимальний варіант, оскільки саме пильність визначається авторами як така властивість, що дозволяє особистості ухвалювати зважені, раціональні, усвідомлені рішення [23, с. 37].

Представлені методики і опитувальники відповідають вимогам валідності і надійності та можуть бути використані для досліджень учасників юнацького віку.

У систематизованому вигляді методичний інструментарій дослідження процесів рефлексії та ухвалення рішень представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Методичний інструментарій дослідження процесів рефлексії та ухвалення рішень

Дослідження рефлексії			
Етапи процесу рефлексії	Елементи етапів процесу рефлексії	Показники процесу рефлексії	Інструментарій дослідження
1. Перегляд досвіду	1) опис досвіду загалом; 2) усвідомлення суттєвих аспектів на основі врахування особистих думок, почуттів та важливих контекстуальних факторів.	- здатність адекватно описувати ситуацію/подію; - здатність визначати основне та описувати власні думки й почуття.	- шкала «Моделювання» опитувальника «Стиль саморегуляції поведінки» В. Моросанової
2. Критичний аналіз	1) рефлексивний запит; 2) пошук відповідей в умовах наявної ситуації.	- здатність ставити пошукові запитання; - здатність відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається.	- шкала прогресивних матриць Д. Равена; - шкала «Аналіз суперечностей» методики «Здатність до самоуправління Н. Пейсахова
3. Рефлексивний результат	1) нові перспективи; 2) рефлексивна поведінка (поведінка, яка утворилась внаслідок процесу рефлексії).	- здатність формулювати висновки; - здатність описувати конкретні плани й цілі для майбутніх дій.	- шкала «Оцінювання результатів» опитувальника «Стиль саморегуляції поведінки» В. Моросанової; - шкала «Коригування» методики «Здатність до самоуправління Н. Пейсахова
Загальний показник рефлексії діяльності		Тест рефлексії діяльності В. Шадрікова, С. Кургиняна	
Дослідження ухвалення рішень			
Сфера особистості	Компоненти ухвалення рішень	Здатності і властивості особистості, що лежать в основі	Інструментарій дослідження
Ціннісно-сміслова	- мета (очікуваний результат); - критерії оцінки альтернатив.	здатність формулювати мету і завдання діяльності	шкала «Цілепокладання» методики «Здатність до самоуправління Н. Пейсахова
Когнітивна	- усвідомлення і оцінювання проблемної ситуації; - відтворення в пам'яті альтернативних рішень чи генерація нових у разі новизни ситуації; - оцінювання альтернатив.	- здатність адекватно сприймати і оцінювати проблемну ситуацію; - творчість особистості; - здатність порівнювати та визначати оптимальний варіант.	- шкала «Моделювання» опитувальника «Стиль саморегуляції поведінки» В. Моросанової; - креативна якість «Творче мислення» (М) тесту «Креативність»; - шкала «пильність» МОПР в адаптації Т. Корнілової.
Вольова	- власне вибір найоптимальнішої альтернативи, на думку особи, що ухвалює рішення; - виконання (реалізація вибраної альтернативи).	- рішучість особистості; - наполегливість особистості	- фактор «Рішучість» методики дослідження вольової організації особистості (А. Хохлов); - фактор «Наполегливість» методики дослідження вольової організації особистості (А. Хохлов).

Висновки. Теоретичний аналіз методологічних засад вивчення процесів рефлексії та ухвалення рішень дав змогу обґрунтувати методичний інструментарій для їхнього дослідження. Розкрито показники процесу рефлексії відповідно до етапів його перебігу (здатність адекватно описувати ситуацію/подію зі здатністю визначити основне та описувати власні думки і почуття – етап перегляду досвіду; здатність ставити пошукові запитання і здатність відповідати на пошукові запитання та усвідомлювати умови ситуації, в якій це відбувається, – етап критичного аналізу; здатність формулювати висновки та здатність описувати конкретні плани і цілі для майбутніх дій – етап рефлексивного результату). Виокремлені сфери особистості, які залучені до процесу ухвалення рішень (ціннісно-смилова, когнітивна та вольова) зіставлено з компонентами психологічної структури процесу ухвалення рішень (ціннісно-смилова сфера

включає мету (очікуваний результат) та критерії оцінки альтернатив; когнітивна сфера містить усвідомлення та оцінювання проблемної ситуації, відтворення в пам'яті альтернативних рішень чи генерацію нових у разі нових ситуацій та оцінювання альтернатив; вольова включає власне вибір найоптимальнішої альтернативи, на думку особи, що ухвалює рішення та виконання (реалізація вибраної альтернативи). На основі представлених показників і критеріїв процесів рефлексії та ухвалення рішень обґрунтовано набір валідних і надійних методик для їхнього емпіричного дослідження.

Подальші перспективи дослідження рефлексії і ухвалення рішень полягають в розробленні методичного інструментарію, який дасть змогу здійснити якісну оцінку процесу ухвалення рішень (визначення оптимального рішення в ситуації вибору), а також розширенні методів вивчення процесу рефлексії.

Література:

1. Мукій Т. Сучасні психологічні технології діагностики рефлексивності. *Наука і освіта*. 2012. № 9. С. 153–157. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2012/NiO_9_2012/1/Muk.htm.
2. Шевченко Н. Рефлексивність як чинник розвитку особистості психолога-консультанта. *Журнал сучасної психології*. 2022. № 4 (27). С. 85–92. URL: <http://www.journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/3067/2912>.
3. Заїка Є., Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*. 2014. № 2. С. 90–97.
4. Зімовін О., Заїка Є. Рефлексивність та рефлексія: співвідношення понять. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2014. № 47. С. 65–71.
5. A critical evaluation of the reflective functioning questionnaire (RFQ) / S. Müller et al. *Journal of personality assessment*. 2021. P. 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/00223891.2021.1981346>.
6. Grant A.M., Franklin J., Langford P. The self-reflection and insight scale: a new measure of private self-consciousness. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2002. Vol. 30, no. 8. P. 821–835. DOI: <https://doi.org/10.2224/sbp.2002.30.8.821>.
7. Schraw G., Dennison R.S. Assessing metacognitive awareness. *Contemporary educational psychology*. 1994. Vol. 19, no. 4. P. 460–475. DOI: <https://doi.org/10.1006/ceps.1994.1033>.
8. Trapnell P.D., Campbell J. D. Private self-consciousness and the five-factor model of personality: distinguishing rumination from reflection. *Journal of personality and social psychology*. 1999. Vol. 76, no. 2. P. 284–304. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.2.284>.
9. Validation of the interoceptive accuracy scale (IAS) supports distinction between self-reported interoceptive accuracy and awareness / J. Murphy et al. 2018. P. 1–43. URL: https://www.researchgate.net/publication/328136228_Validation_of_the_interoceptive_accuracy_scale_IAS_supports_distinction_between_self-reported_interoceptive_accuracy_and_awareness.
10. Donovan S.J., Güss C.D., Naslund D. Improving dynamic decision making through training and self-reflection. *Judgment and decision making*. 2015. Vol. 10, no. 4. P. 284–295. DOI: <https://doi.org/10.1017/s1930297500005118>.
11. Gonzalez C. Decision-making: a cognitive science perspective. *The oxford handbook of cognitive science*. 2017. P. 249–264. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199842193.013.6>.
12. Parker A.M., Fischhoff B. Decision-making competence: external validation through an individual-differences approach. *Journal of behavioral decision making*. 2005. Vol. 18, no. 1. P. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1002/bdm.481>.
13. Степура Є. Деякі проблеми дослідження прийняття рішень. *Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. 2015. Т. 11, № 15. С. 500–511. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77242015.pdf>.
14. Factors confounding the assessment of reflection: a critical review / S. Koole et al. *BMC medical education*. 2011. Vol. 11, no. 1. P. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1186/1472-6920-11-104>.
15. Обискалов І. Рефлексія: поняття, види, функції, психологічна структура. *Журнал сучасної психології*. 2023. № 4 (31). С. 47–57. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/3942/3765>.
16. Горбань Г. Психологія прийняття управлінських рішень у соціальних системах на рівні міської громади: дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.05. Київ, 2014. 494 с.
17. Горбань Г. Теоретична модель психологічної готовності особистості до ухвалення рішень. *Журнал сучасної психології*. 2023. № 2 (29). С. 23–34. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-2-3>.
18. Санніков О. Когнітивні чинники прийняття рішень особистістю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 3. С. 38–46. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5>.
19. Помиткіна Л. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень: монографія. Київ: Каф., 2013. 381 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31523/1/моногр.pdf>.

20. Шевченко Н., Обискалов І. Змістовні компоненти процесу ухвалення рішень: поняття, психологічна структура та чинники. *Психологічний часопис*. 2023. Т. 9, № 4 (72). С. 7–18. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.4>.
21. Євдокімова О., Кобилко Н. Психодіагностичні матеріали. В допомогу психологу поліції: ч. 1: методичний посібник. Харків: Факт, 2023. 136 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/8d036828-0813-4e21-96f4-51fbb205d466>.
22. Психологу для роботи: діагностичні методики : збірник / уклад.: М. Лемак, В. Петрище. 2-ге вид. Ужгород : вид-во Олександри Гаркуші, 2012. 616 с. URL: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/MZPsSI/Psyhologu_dla_roboty.pdf.
23. Психологія прийняття рішень: навчально-методичні рекомендації / уклад. І. Петровська. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2021. 42 с. URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Psykholohiia-pryyniattia-rishennia_Metodychni_rekomendatsii_2021-2022_OPP_2019.pdf.

References:

- Mukii, T. (2012). Suchasni psykholohichni tekhnolohii diahnostryky reflektivnosti [Modern psychological technologies for diagnosing reflexivity]. *Nauka i osvita*, (9), 153–157. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/journals/2012/NiO_9_2012/1/Muk.htm [in Ukrainian].
- Shevchenko, N. (2022). Refleksyvnyist yak chynnyk rozvytku osobystosti psykholoha-konsultanta [Reflexivity as a factor of personality development of a counseling psychologist]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, (4), 85–92. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2022-4-10> [in Ukrainian].
- Zaika, Ye., & Zimovin, O. (2014). Refleksyvnyist osobystosti yak predmet psykholohichnoho piznannia [Personality reflexivity as a subject of psychological cognition]. *Psykholohiia i suspilstvo*, (2), 90–97 [in Ukrainian].
- Zimovin, O., & Zaika, Ye. (2014). Refleksyvnyist ta refleksiia: Spivvidnoshennia poniat [Reflexivity and reflection: correlation of concepts]. *Visnyk kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni HS skovorody. psykholohiia*, (47), 65–71 [in Ukrainian].
- Müller, S., Wendt, L.P., Spitzer, C., Masuhr, O., Back, S.N., & Zimmermann, J. (2021). A critical evaluation of the reflective functioning questionnaire (RFQ). *Journal of Personality Assessment*, 1–15. DOI: <https://doi.org/10.1080/00223891.2021.1981346> [in English].
- Grant, A.M., Franklin, J., & Langford, P. (2002). The self-reflection and insight scale: A new measure of private self-consciousness. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 30 (8), 821–835. DOI: <https://doi.org/10.2224/sbp.2002.30.8.821> [in English].
- Schraw, G., & Dennison, R. S. (1994). Assessing metacognitive awareness. *Contemporary Educational Psychology*, 19 (4), 460–475. DOI: <https://doi.org/10.1006/ceps.1994.1033> [in English].
- Trapnell, P.D., & Campbell, J.D. (1999). Private self-consciousness and the five-factor model of personality: Distinguishing rumination from reflection. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (2), 284–304. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.2.284> [in English].
- Murphy, J., Brewer, B., Plans, D., Khalsa, S., Catmur, C., & Bird, G. (2018). Validation of the interoceptive accuracy scale (IAS) supports distinction between self-reported interoceptive accuracy and awareness, 1–43. URL: https://www.researchgate.net/publication/328136228_Validation_of_the_interoceptive_accuracy_scale_IAS_supports_distinction_between_self-reported_interoceptive_accuracy_and_awareness [in English].
- Donovan, S.J., Güss, C.D., & Näslund, D. (2015). Improving dynamic decision making through training and self-reflection. *Judgment and Decision Making*, 10 (4), 284–295. DOI: <https://doi.org/10.1017/s1930297500005118> [in English].
- Gonzalez, C. (2017). Decision-making: A cognitive science perspective. *The oxford handbook of cognitive science*. Oxford: Oxford University Press, 249–264. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199842193.013.6> [in English].
- Parker, A.M., & Fischhoff, B. (2005). Decision-making competence: External validation through an individual-differences approach. *Journal of Behavioral Decision Making*, 18 (1), 1–27. DOI: <https://doi.org/10.1002/bdm.481> [in English].
- Stepura, J. (2015). Deiaki problemy doslidzhennia pryiniattia rishen [Some problems of decision-making research]. *Aktualni problemy psykholohii : Zb. nauk. prats In-utu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy*, 11 (15), 500–511. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/77242015.pdf> [in Ukrainian].
- Koole, S., Dornan, T., Aper, L., Scherpbier, A., Valcke, M., Cohen-Schotanus, J., & Derese, A. (2011). Factors confounding the assessment of reflection: A critical review. *BMC Medical Education*, 11 (1), 1–9. DOI: <https://doi.org/10.1186/1472-6920-11-104> [in English].
- Obyskalov, I. (2023). Refleksiia: Poniattia, vydy, funktcii, psykholohichna struktura [Reflection: concept, types, functions, psychological structure]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, 4 (31), 47–57. URL: <http://journalsofznu.zp.ua/index.php/psych/article/view/3942/3765> [in Ukrainian].
- Horban, H. (2014). Psykholohiia pryiniattia upravlinskykh rishen u sotsialnykh systemakh na rivni miskoi hromady [Psychology of managerial decision-making in social systems at the level of urban community]. Kiyv, 494 p. [in Ukrainian].
- Horban, H. (2023). Teoretychna model psykholohichnoi hotovnosti osobystosti do ukhvalennia rishen [Theoretical model of psychological readiness of a person to make decisions]. *Zhurnal suchasnoi psykholohii*, 2 (29), 23–34. DOI: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-2-3> [in Ukrainian].
- Sannikov, O. (2020). Kohnityvni chynnyky pryiniattia rishen osobystistiu [Cognitive factors of personal decision-making]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, 3, 38–46. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5> [in Ukrainian].

19. Pomytkina, L. (2013). *Psykhohiia pryiniattia osobystistiu stratehichnykh zhyttievkykh rishen* [The psychology of making strategic life decisions]. Kyiv: Kafedra. 381 p. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31523/1/monogr.pdf> [in Ukrainian].
20. Shevchenko, N. & Obyskalov, I. (2023). *Zmistovni komponenty protsesu ukhvalennia rishen: Poniattia, psykhologichna struktura ta chynnyky* [Content components of the decision-making process: concepts, psychological structure and factors]. *Psykhologichnyi chasopys*. Vol. 9, 4 (72), 7–18. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2023.9.4> [in Ukrainian].
21. Yevdokimova, O., & Kobylko, N. (2023). *Psykhodiahnostychni materialy. V dopomohu psykhologu politsii. chastyna 1* [Psychodiagnostic materials. To help the police psychologist. part 1]. Kharkiv: Fakt. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/8d036828-0813-4e21-96f4-51fbb205d466> [in Ukrainian].
22. Lemak, M., & Petryshche, V. (2012). *Psykhologu dlia roboty: Diahnostychni metodyky (2-he vyd.)* [Psychologist for work: diagnostic techniques: a collection]. Uzhhorod: Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi. URL: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/MZPsSI/Psyhologu_dla_roboty.pdf [in Ukrainian].
23. Petrovska, I. (2021). *Psykhohiia pryiniattia rishen* [Psychology of decision making]. Lviv: Lvivskyi natsionalnyi universytet im. Ivana Franka, 42 p. URL: https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/Psykhohiia-pryiniattia-rishennia_Metodychni_rekomendatsii_2021-2022_OPP_2019.pdf [in Ukrainian].